

ISTORIA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

DIN LUPTA LUI PAUL VASICI PENTRU DREPTURILE ROMÂNILOR BĂNĂȚENI ȘI TRANSILVĂNENI

Mai puțin cunoscută pînă în prezent, activitatea politică, militantă, a dr-lui Paul Vasici îi conferă acestuia un loc important în mișcarea națională românească din Banat și Transilvania și îl așează cu îndreptățire în rîndul figurilor reprezentative de luptători pentru drepturile politico-naționale ale românilor transilvăneni și bănățeni.

Paul Vasici n-a fost desigur în primul rînd un om politic, ci un cărturar, care însă a îndeplinit un rol propriu în activitatea revendicativă a burghezicii progresiste românești, mai cu seamă, așa cum vom vedea, în anii regimului liberal. La acțiunile sale politice practice, s-a adăugat, o bogată publicistică cu caracter politic, animată de năzuințele progresiste și democratice ale realizării deplinei egalități economico-sociale, politico-naționale și culturale a românilor cu naționalitățile conlocuitoare din Transilvania și Banat, ale înțelegerii și prieteniei pe aceste temeuri, și numai pe acesta, dintre românii, maghiarii, germanii și sîrbii conlocuitori.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea masele populare românești din Banat continuau să sufere dubla oprimare națională: maghiară și sîrbă. Cea dintîi se exercita prin autoritățile comitatense — Banatul înglobat la Ungaria în anul 1779 era organizat, cu excepția teritoriului regimentelor de graniță, în comitate — și stăpîinii de pămînt; cea de a doua prin clerul superior sîrbesc — prin diploma leopoldină din 21 august 1690 biserica greco-ortodoxă din monarhie era supusă jurisdicției patriarhului sîrb — în frunte cu episcopii de la Timișoara și Vîrșeț¹. Afirmarea burgheziei românești a impulsionat lupta națională în această parte a țării, năzuințele elementelor înaintate concentrîndu-se înspre obținerea unui teritoriu național și a unei biserici naționale, independente de mitropolia de la Carloviț.

Probabil că cele dintîi gînduri politice ale lui Vasici s-au născut de timpuriu, atunci cînd a simțit în sînul familiei sale consecințele nedreptei asupriri, cînd a sesizat tendințele de dominare și deznaționalizare a românilor bănățeni. În timp ce tatăl său purta numele de Vasilie, fratele mai

¹ I. D. Suciu, *Revoluția de la 1848—1849 în Banat*. Ed. Academiei R.S.R., 1968, p. 38.

mare Andrei și el devine Vasici, pentru a putea urma școlile din Timișoara. Mai târziu, în capitala Ungariei străbătută în primele decenii ale veacului trecut de suflul ideilor antif feudale și antiabsolutiste, concepțiile sale politice s-au conturat. Acolo a purtat discuții cu Damaschin Bojincă, poate și cu Eftimie Murgu — amândoi originari tot de pe meleagurile bănățene — cu Andrei Șaguna și cu alți tineri intelectuali animați de ideile eliberării naționale și sociale a poporului român, idei pe care le va îmbrățișa cu căldură și le va susține în întreaga lui viață. Vasici și-a îndreptat mai întâi atenția spre Banat, ale cărui realități îi erau mai îndeaproape cunoscute. Ca și alți bănățeni, tânărul student al Facultății de medicină a văzut în dezrobirea românilor de sub dominația ierarhiei sîrbești, în independența bisericească a românilor ortodocși, calea spre emanciparea politică². De aceea îl îndeamnă Vasici pe prietenul său Anastasie, mai târziu Andrei Șaguna, „să rupă ghiața care Bojincă și alții nainte de el nu a putut rumpe, și astfel să se înalțe la cea mai mare treaptă preoțească”³.

După reîntoarcerea la Timișoara, Vasici a simțit tendințele de dominație ale burgheziei străine, ale sîrbilor, lovindu-se de conservatorismul unor elemente care nu priveau cu ochi buni activitatea și renumele proaspătului și valorosului doctor român al Universității pestane. Probabil că n-a uitat nici acest episod al vieții sale. Părăsind în anul 1836 Banatul, el va continua să se intereseze în permanență de situația românilor bănățeni, de raporturile cu sîrbii; a revenit de mai multe ori în provincia natală, lectoriza cu atenție presa sîrbească, primea informații prin corespondență de la fratele Andrei din Virseș, de la amicii Petru Cermena din Timișoara și dr. Atanasie Sandor din Arad. La rîndul său Paul Vasici, alături de un Nicolae Tincu Velia, va fi principalul informator și sfătuitor al lui George Barițiu în privința împrejurărilor din Banat. „Eu din parte-mi avusem ocaziune de a studia și a cunoaște raporturile româno-sîrbe... — afirmă Barițiu în Părți alese din Istoria Transilvaniei — și din multe informațiuni primite de la dr. Paul Vasici ca timișorean”⁴. Mai încolo istoricul completează afirmația, precizînd: „Aș mai putea cita pasaje adevărate de goanele sîrbești întreprinse asupra românilor încă și de al alți bărbați contemporani, precum de ex. cele vre-o 112 corespondențe și articlii ai lui dr. Paul Vasici De altmintre pe repausatul Vasici îl vom chema să ne vorbească din scrisorile sale la alt loc ...”⁵. Barițiu a înglobat informațiile oferit de Vasici în substanța articolelor sale referitoare la această problematică, în valoroasa lui lucrare din istoria Transilvaniei, cuprinzînd și Banatul, și fapt însemnat, datorate într-o oarecare măsură și legăturilor apropiate pe care le-a întreținut cu nașul său, a susținut cu ardoare lupta bănățenilor pentru drepturi și libertate națională.

Cunoscînd bine limbile sîrbă și germană, încă de pe băncile școlii, Vasici a comentat adeseori în paginile Gazetei de Transilvania materiale

² *Ibidem*, p. 26

³ Bibl. Academiei R.S.R., Ms. rom. 1003, f. 265

⁴ G. Barițiu, *Părți alese din Istoria Transilvaniei*, III, Sibiu, 1891, p. 132.

⁵ *Ibid.*, p. 136

referitoare la românii din Banat, apărute în periodicele de limbă sîrbă sau filoSîrbe, demascînd fără cruțare orice tendințe de asuprire și dominare, susținînd drepturile românilor asupra Banatului românesc. Corespondența cu Barițiu atestă atenția constantă cu care a urmărit evoluția situației politico-naționale și religioase din Banat, desfășurarea raporturilor româno-sîrbe⁶. Barițiu a publicat materialele lui Vasici, pentru a-l scuti de neplăceri din partea autorităților, anonim și uneori cu mici modificări, identificarea lor fiind astăzi destul de dificilă. Într-un comentariu publicat în anul 1847 în *Gazetă*, și care îi aparține, Vasici respingea calomniile la adresa românilor bănățeni cuprinse într-o publicație sîrbă din *Pesta*⁷.

În timpul revoluției burghezo-democrate de la 1848—1849, Paul Vasici, convins că prin unirea tuturor românilor din monarhia habsburgică sporesc forța necesară și șansele luptei pentru obținerea egalității și libertății naționale, — concepție care îl apropie de cea a lui Andrei și Patru Mocioni — a intermediat — așa cum atestă scrisorile trimise de Petru Cermena (din Timișoara în 18 decembrie 1848 și 11/23 ianuarie 1849) — între Comitetul român din Timișoara și Comitetul național din Sibiu. La îndemnul său, Pentru Cermena a redactat un program iscălit de fruntașii români din Timișoara și Lugoj, prin care aceștia cereau Comitetului din Sibiu "să lucreze pentru concentrația românilor din întreaga monarhie". Comitetul din Timișoara propunea celui din Sibiu ca românii să-și aleagă un cap bisericesc și unul civil cu totul neatîrnat de patriarhul și voievodul sîrbilor", cu sediul într-un oraș din Transilvania⁸. Aceste planuri însă, după cum este cunoscut din desfășurarea evenimentelor din anii 1848—1849, nu s-au realizat.

După revoluție, prin hotărîrea guvernului de la Viena din noiembrie 1849, Banatul a fost constituit într-o provincie separată Voivodina sîrbească și Banatul Timișoarei, cu reședința la Timișoara⁹. Această măsură n-a satisfăcut, mai ales datorită modului în care a fost transpusă în practică, doleanțele românilor bănățeni¹⁰. Atent la desfășurarea evenimentelor în Banat, Paul Vasici a trasat în cîteva materiale redactate la începutul anului 1850, principiile pe care trebuiau să se întemeieze relațiile dintre popoare și naționalități, dintre români și sîrbi, stîmna și respectul reciproc, egalitatea deplină, a condamnat orice încercare de perpetuare a dominației în Banat și a respins argumentele pe temeiul cărora se încerca justificarea încorporării în Voivodină a unor teritorii locuite de români. Am identificat aceste corespondențe publicate anonim în *Gazeta Transilvaniei* și care îi aparțin, pe baza manuscriselor aflate la Biblioteca Academiei R. S. R. din București

Într-o primă corespondență, publicată în ianuarie 1850 în *Gazeta Transilvaniei*, Paul Vasici face cîteva observații pe marginea unui articol

⁶ Bibl. Academiei R.S.R., ms. rom. 1003, f 5 — 6, 7, 16.

⁷ (Dr. Vasici), *Gazeta sîrbească din Pesta*, în *Gazeta Transilvaniei*, x, 1847, nr. 98, p. 389—390.

⁸ I. D. Suci, *op. cit.*, p. 210.

⁹ V. Chereșteșiu, ș.a., *Din istoria Transilvaniei*. II, ed. 2-a, București, 1963, p. 170.

¹⁰ G. Barițiu, *o. c.*, Sibiu, 1890, p. 661.

apărut în *Srbske Novine* din Belgradul Serbiei (nr. 2), articol în care se afirma că poporul sîrb este calomniat și nu are prieteni. „De vreți D-voastră să vă prețuiască alte nații — comentează Vasici — prețuiți și D-voastră pre ele. Românii în multe privințe legați strîns cu D-voastră, nu fură nici de cît tratați de D-voastră pînă acuma frățește, ci dușmănește: D-voastră nu i-ați privit de frații, ci de sclavii, pe care îi apăsărați și batjocorirați unde numai puturăți”¹¹. Anul 1848, considera doctorul patriot și democrat, a apropiat popoarele și în același timp le-a trezit sentimental demnității și al specificul național. Ca urmare „fiecare națiune sau deșteptat din somn și vrea să fie aceea ce este adică sîrbul sîrb și românul român. Așa e, și românul nu dorește alta, din sincerul adînc al inimii sale, de cît a fi și a rămîne român și a trăi în pace și frățește cu națiunile, de care l-au legat soarta în privința religioasă și locală. Însă nu ca pînă acuma batjocorit, nu apăsărat, ci liber, nu subordinat, ci coordonat, precum cere dreptatea”¹². În comentariul său, Vasici respinge și condamnă insultele la adresa națiunii române și a conducătorilor ei, invocînd „în privința glorioasei sculări pentru apărarea ... libertății naționale și a limbii” figurile comandanților de oști pașoptiști Avram Iancu, Axente Sever. Simion Balint.

Preluînd o afirmație din articolul comentat, potrivit căreia „sîrbul nu caută alta nimic, de cît să nu fie apăsărat de alt popor”, Vasici subliniază, animat de același spirit înaintat, democratic: „Atuncea românii vă întind mîna ca fraților lor, și zic să fim frați adevărați, noi însă sîrbii și noi românii, nici unul să nu fie mai mare decît altul, nici unul să nu domnească asupra altuia, căci iată că moartea iar ne leagă la un loc” (se referă la constituirea Voivodinei sîrbești și a Banatului Timișoarei).

Într-un manuscris intitulat „De la margini 10 februarie 1850”, publicat cu prescurtări în *Gazeta Transilvaniei*, Vasici a tradus și comentat favorabil o altă corespondență — datată Viena în 30 decembrie 1849 — apărută în *Srbske Novine*. Pledînd pentru o politică de colaborare, pe temeiul egalei îndreptățiri, între români și sîrbi, în vederea succesului luptei comune pentru drepturi naționale, el își exprima bucuria „că de asemenea credință cu noi sîrbii prevăd neapărata lipsă a se alia cu noi în contra elementelor străine, care ne-ar fi periculoase atît pentru starea noastră politică națională, cît pentru dezvoltarea naționalității, și introducerea limbii naționale în dietă și în administrațiunea țării” și dorința ca alianță să fie „sinceră și curată”¹³. Demarcarea țarilor de coroană după naționalități, dreptul utilizării limbii naționale în Dieta țării și în administrație, erau deci în acel moment istoric, potrivit opiniei sale, drepturile care li se cuveneau românilor bănățeni și sîrbilor, și pentru care aceștia trebuiau să lupte în comun.

Importante idei, revelatoare pentru concepțiile politice progresiste ale medicului Paul Vasici și, pentru lupta lui susținută cu condeii în

¹¹ (Dr. Vasici), *De la margini, 18 ian.* în *Gazeta Transilvaniei*, XIII, 1850, nr. 8, p. 29—30.

¹² *Ibidem.*

¹³ Bibl. Academiei R.S.R. ms. rom. 1003, f. 17—20 ; *Gazeta Transilvaniei*, XII, 1850, nr. 23, p. 90—91.

apărarea Banatului românesc, cuprinde manuscrisul „De la margini 15 februarie (1)850”¹⁴, în care colaboratorul Gazetei excerptează și comentează o corespondență apărută în nr-ul 5 al periodicului *Srbske Novine*, corespondență care aborda unele probleme național-teritoriale legate de înființarea Voivodinei sârbești și a Banatului Timișoarei.

Ridicîndu-se la nivelul unei generalizări remarcabile, cu referiri directe la peștișul Imperiu habsburgic, Dr. Paul Vasici scrie: „Volnicia unui guvern nu există tocmai în extensiunea țărîmului lui. Roma au fost putere mare. Însă s-au cufundat tocmai în mărimea sa. Unde nu e aceea măreață volnicie a unei întregi naționalități, a unui legămînt a întregii națiuni, care toate mădularele poporului să le lege în un trup, acela Guvern e slab și neputincios... Evenimentele de pe urmă din Austria ne-au adeverit aceasta prea mult...”¹⁵. Pornind de la această premiză teoretică, justificată de trecutul istoric al omeniilor dar și de evenimentele recente și luînd în considerare numărul populației și deplina egalitate a popoarelor, Vasici respinge tendințele de asuprire a românilor, și încercările de a justifica încorporarea unor teritorii românești în Voivodina sârbească, cuprinse într-o dizertație apărută la Viena la sfîrșitul anului 1849. Dar asemenea încercări puteau fi respinse chiar și pe temeiul des invocatului, deși anacronic, drept istoric. Și Vasici întreprinde o incursiune în istoria Banatului servindu-se de „prea bine lucrata cărticică Timișiana (a lui August Tr. Leurian — n.n.) din care se vede lămurit, cum că Banatul a fost o parte a Daciei, care înainte de 1800 ani fu ocupată și colonizată de romani”¹⁶. „N-aveți dară fraților... nici drept istoric — de care însă acuma puțin ne pasă — nici drept național spre Ienopolis (Inău) și spre Banat, nu istoric, căci atunci e mai vechi al nostru, nu național, căci acestea pămînturi au fost și sînt locuite de români”¹⁷, conchidea Paul Vasici. Redacția Gazetei Transilvaniei nu a îndrăznit să publice acest material. Pe marginea manuscrisului G. Barițiu a notat: „De la dr. Paul Vasici pre cînd mai era tot director de carantină în Timișiu. Sub legea marțială nu se putea tipări în Gazeta”¹⁸.

În perioada regimului absolutist habsburgic Vasici a continuat să se preocupe de apărarea drepturilor românilor bănățeni, de situația acestora, publicînd în periodicul *Telegrafului român din Sibiu* numeroase corespondențe din și referitoare la Banat. Corespondența cu Barițiu mărturisește de asemenea interesul lui pentru situația conaționalilor săi din provincia natală. În acest cadru l-a preocupat înlăturarea dominației mitropoliei de la Carloviș asupra bisericii ortodoxe din Transilvania și Banat, dominație care va lua sfîrșit în anul 1865.

Fără a ține cont de dorințele românilor bănățeni, care la sfîrșitul anului 1860 cereau înființarea unui căpitanat românesc în Banat, cu limba

¹⁴ *Ibidem*, f. 21—32.

¹⁵ *Ibidem*, f. 22—23.

¹⁶ *Ibidem*, f. 30.

¹⁷ *Ibidem*, f. 32.

¹⁸ *Ibidem*, f. 21.

oficială și administrația română, împăratul a hotărît la 15/27 decembrie 1860 alipirea Banatului la Ungaria¹⁹. Această hotărîre arbitrară i-a produs o mare dezamăgire lui Paul Vasici. Într-o scrisoare din 1 ianuarie 1861, el îi comunică lapidar știrea lui Barițiu „Auzim că Banatul și Voivodina s-a adnexasat”²⁰. În anii regimului liberat, Vasici își concentrează atenția asupra vieții politice din Transilvania istorică, fără a pierde însă interesul pentru situația politico-națională din Banat. Problema bănățeană re apare în corespondența sa cu Barițiu în anul 1865. La 7 august el îi scria, din Sibiu, prietenului: „Banatul să fie nereconciliat. Noul episcop a fost cu Cermena la Mocioni, la Foeni, să-l mai molcomească. Nu știu ce va fi făcut, cuget că-mi va scrie Cermena”²¹. În anul 1869 Vasici s-a reîntors la Timișoara, dar de acum încolo rolul său în viața politico-națională încetează.

Criza sistemului feudal în Transilvania în prima jumătate a secolului al XIX-lea s-a manifestat pe multiple planuri, cuprinzînd ansamblul vieții sociale, dar ea a cunoscut o acuitate deosebită în domeniul politico-național, fiind determinată de luptă burgheziei naționale progresiste românești împotriva sistemului celor „trei națiuni” dominante. Românii, remarcă Karl Marx, deși formau 2/3 din populația Marelui Principat, erau considerați „națiune tolerată”²². Purtînd stindardul luptei naționale, tînăra burghezie română și intelectualitatea legată de interesele poporului român din Transilvania, a militat pentru dreptate și libertate națională, dar și socială, pentru egalitatea românilor transilvăneni cu naționalitățile conlocuitoare. Conținutul acestei activități a fost în ansamblul său progresist, democratic și popular. Programul concret al revendicărilor politico-naționale a fost formulat cu claritate pe Cîmpia Libertății de la Blaj în mai 1848, și el a rămas în esență neschimbat pînă la sfîrșitul veacului. Activitatea și lupta pentru drepturi naționale, pentru autonomia Transilvaniei față de Ungaria, a cunoscut însă o intensitate diferită, în funcție de împrejurările interne din Imperiul habsburgic și în legătură cu situația internațională din Centrul și Sud-Estul Europei îndeosebi.

Înfrîngerea revoluției de la 1848 a adus cu sine restaurarea absolutismului în monarhie și aceasta a însemnat centralizare administrativ-politică, germanizare și întărirea bisericii catolice²³. Prin asemenea măsuri au încercat autoritățile austriece să asigure ordinea internă și să mențină unitatea Imperiului. La 31 decembrie 1851 a fost abrogată constituția din 4 martie 1849, ale cărei prevederi garantaseră autonomia limitată a așa numitelor „provincii istorice” și egalitatea în drepturi a naționalităților.

¹⁹ *Istoria României*, IV, 1964, p. 437.

²⁰ Bibl. Academiei R.S.R., ms. rom. 1003, f. 66.

²¹ *Ibidem*, f. 152.

²² K. Marx, *Insemnări despre români*, București, 1964, p. 145.

²³ J. Droz, *Histoire de L'Autriche*, P.U.F., 1946, p. 83—85; G. F. Litschaur, *Österreichische Geschichte*, 3. Aufl. Wien, 1865, Obelisk Verlag, p. 248—249; E. Zöllner, *Geschichte Österreichs*, Verlag für Geschichte und Politik, 3 a., Wien, (f.f.), p. 398—404.

„Sistemul Bach” a fost aplicat cu rigurozitate și în Transilvania, unde puterea executivă și legislativă s-a concentrat în mâinile guvernatorului, s-a efectuat o nouă împărțire administrativ-teritorială, posturile mai importante fiind ocupate de funcționari străini. S-au luat măsuri de germanizare, starea de asediu a fost prelungită pînă în anul 1854, a sporit puterea poliției și armatei, a fost interzisă și reprimată orice activitate politico-națională de opoziție, ca fiind primejdioasă pentru monarhie²⁴.

În primii doi ani de după revoluție, Paul Vasici, ajuns înalt funcționar al guvernului, continuă să fie implicat în lupta pentru satisfacerea dezideratelor românilor transilvăneni și pentru apărarea drepturilor lor. Publică anonim articole cu conținut politic în *Gazeta Transilvaniei*. Către sfîrșitul anului 1850 protestează împotriva iminentei desființării a regimentelor românești de graniță. „A desființa, dară, regimentele de graniță române din Transilvania ar fi o faptă care ar asupri... , ar fi o apucare silnică, care ar degrada meritele acestor regimente, ar fi o faptă neconformă făgăduințelor împărătești, neconformă jertfelor ce au adus aceste regimente pre altariul patriei... ar fi o greșeală politică, căci a desființa... aceste regimente... numai pentru că așa poftesc inimizii națiunii române, cari nu înceată a o calumnia... , nu se poate uni cu politică; ar fi o greșeală asupra dreptății, căci a se ajuta cu brațele acestor regimente 85 ani și apoi a le tăia... nu se unește cu dreptatea. Ar fi o greșeală asupra Constituției, căci aceasta cheazășuiește starea regimentelor de graniță, ar fi o greșeală asupra egalității, ...”²⁵. Dar împăratul n-a ținut cont de nemulțumirea românilor și prin dispoziția din 22 ianuarie 1851 a desființat cele cinci regimente românești și secuiești din graniță²⁶, fiind încorporate în regimentele cezaro-crăiești „de linie”, pentru a se evita acționarea lor în scopuri „separatistice”²⁷.

Într-o „Apologie” rămasă — ca și articolul referitor la regimentele grănicerești — în manuscris — Vasici respinge calomniile cercurilor reacționare săsești la adresa întregii națiuni române, și cu referire directă la realitățile din Transilvania, le cere să renunțe la privilegiile seculare. „Nu vă țineți mai buni de cît alții, nu cereți privilegii și drepturi particulare, căci în timpurile noastre n-au acestea loc, drepturile istorice au încetat, sîntem într-un veac nou, egalitatea este... anunțată, și nu se vor face excepții...”²⁸. Noi nu urîm nici o nație — precizează în spiritul umanismului dr. Paul Vasici — noi nu ne amestecăm în treburile lor interne, noi dorim să fim toți fericiți și să ajungem scopul pentru care ne luptăm, însă nu vom nici suferi, ca alte nații să se mestece în trebile noastre naționale. Noi ne vom cultiva limba noastră după puterile noastre, principiul egalității îl vom păzi cu scumpătate, și nu ne vom lăsa mai mult a ne

²⁴ V. Chereșteșiu ș.a., *op. cit.*, p. 170 ș.n.

²⁵ Bibl. Academiei R.S.R., *ms. rom.* 1003, f. 40 — 41. Barișiu consemnează, că articolul „nu se putea publica fără mare pericol pentru autor ca funcționar de stat și pentru redactori în anii absolutismului” *Observatorul*, IV, 1881, nr. 80, p. 321—322.

²⁶ *Ibidem*, *ms. rom.* 972, f. 7—8.

²⁷ V. Chereșteșiu ș. a., *op. cit.*, p. 171.

²⁸ Bibl. Academiei R.S.R., *ms. rom.*, 1003, f. 301.

subjuga altă națiune. Vom împinge de la noi toate defăimările nemeritate cu bărbăție cuviincioasă, însă vom primi și bucueroși învățături bune... , vom fi precum am și fost credincioși... patriei, și nu ne vom teme de niminea”²⁹. Vasici amintește adeseori în manuscrisele sale de credința în împărat, aceasta era însă tactica generală a fruntașilor români transilvăneni, care sub acoperământul unor asemenea afirmații urmăreau dobândirea și statornicirea drepturilor naționale.

Treptat însă încrederea lui Paul Vasici se atenuază, sesizând reinstaurarea absolutismul în Imperiu. Nu mai crede nici în eficacitatea deputățiilor naționale la Viena. La 12/24 aprilie 1851, îi scrie lui Barițiu: „Pentru noua deputățiune, scrie Laureanu către Man (popa) că să ne înțelegem cu brașovenii și bălgrădenii (cei din Alba-Iulia — n.n.), dar aici s-au răcit oamenii, și nu mai au nici o voie, zicînd că ar fi degeaba. Mai virtos căci și eu le spusăi, după sosirea scrisorii d-tale, că brașovenii nu se mai încumetă a strînge subscripțiuni. Rășinărenii mai adaogă că episcopul nu le mai scrie nimic, și că ei află cu cale să nu mai meargă a cheltui bani în zadar. De acea să știți că de aicea nu va mai merge niminea”³⁰. În 1852, adresîndu-se — împreună cu G. Dorgo — lui I. Maiorescu, care se afla la Viena, Vasici îi îndeamnă pe românii aflați în Viena fie realiști, să ia în considerare noua situație politică: „nu suntem mai mult în anii 1848, 1849, 1950 și 1951 ci 1852. Dv. nu ați măsurat distanța de la Viena pînă la Sibiu și nu ați socotit punctul timpului în care ne aflăm de la 31° decembrie 1851”³¹.

Ceea ce îl preocupă în mod deosebit în anii decadei absolutiste este pericolul catolicizării. „Tendința stăpînirii, că să ne unească pe toți, numai cel orb nu o vede”, afirmă Vasici în menționata scrisoare din 24/12 aprilie 1851. Pe de altă parte urmărește înlăturarea disensiunilor confesionale dintre români, disensiuni alimentate cu abilitate sau fățiș de către Curtea din Viena. Aceasta fără a lua în considerație punctul al doilea al petiției de la Blaj, prin care „Națiunea română, pretinde ca biserica română fără distincțiune de confesiune să fie, și să rămînă liberă, independentă de la oricare altă biserică, egală în drepturi și foloase cu celelalte biserici ale Transilvaniei.”³² și să se restabilească Mitropolia română, a avantajat biserica greco-catolică, ridicînd în decembrie 1853 episcopia de la Blaj la rang de mitropolie și înființînd alte două episcopii la Gherla și Lugoj, în afară de cea mai veche de la Oradea³³, în timp ce biserica ortodoxă rămînea pe mai departe episcopie aflată sub jurisdicția patriarhului sîrb de la Carloviț. Descifrînd intențiile Curții de la Viena, Vasici a apelat în permanență la conducătorii românilor transilvăneni, îndemnîndu-i să depună toate eforturile pentru a se evita pericolul dezbinării în partide confesionale.

²⁹ *Ibidem*, f. 300—301 .

³⁰ *Ibidem*, f. 33.

³¹ I. Pervain, I. Chindriș, *Correspondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, II, Cluj, 1972, p. 454. Destinatarul scrisorii e I. Maiorescu și nu I. Maior.

³² G. Barițiu, *op. cit.*, II, p. 121.

³³ V. Cheresteșiu ș. a., *op. cit.*, p. 174.

În deceniul neoabsolutismului, cînd era imposibil de desfășurat orice activitate politică organizată, normală, Vasici și-a concentrat energia în direcția dezvoltării învățămîntului românesc, iar ca redactor al *Telegrafului român* — în anii 1853—1856 — a strecurat în articolele sale, unele de o remarcabilă valoare teoretică în contextul și la nivelul culturii transilvănene, ideile înaintate și democratice ale egalității și libertății omului, cetățeanului, ale colectivităților și națiunilor.

Evenimente de ordin extern, înfrîngerea din Italia și agitația revoluționară de la hotarele imperiului, au determinat schimbarea cursului vieții politice din Austria. Prin patenta din martie 1860 este convocat la Viena Senatul imperial-Reicharat, care prin prezența unor reprezentanți din toate provinciile monarhiei devine Senat imperial întărit — *Verstärkter Reichsrat*. În urma dezbaterilor sale, împăratul a omis diploma din 20 octombrie 1860, anunțînd încetarea sistemului absolutist și trecerea la un sistem constituțional de guvernare, și patenta din februarie 1861, care asigură o anumită autonomie țărilor din monarhie³⁴. Dar așa cum remarca Karl Marx referindu-se la măsurile din anii 1860—1861 și cum au confirmat evenimentele ulterioare „oamenii de stat de la Viena au speculat cu abilitate problema națională folosind-o în interesele lor”³⁵.

De la emanarea diplomei din octombrie 1860, cercurile conducătoare ale românilor din Transilvania, asemenea celor maghiare și germane, s-au antrenat într-o febrilă activitate politică³⁶. Mișcarea națională ia o mare amploare, urmărind să cucerească drepturile care le reveneau ca populația cea mai numeroasă a Principatului, la toate nivelurile vieții politice și administrative.

În toamna anului 1860 Paul Vasici, împreună cu P. Manu și P. Dunca și-au asumat sarcina de a-i apropia pe conducătorii celor două biserici românești. „Cel dintîi pas al nobililor bărbați a trebuit să fie, a paraliza acțiunea camarilei locale. *Le-a succes pentru atunci de minune*. Frumoasa conspirațiune — consemnează unul dintre conducătorii politici români în *Gazeta Transilvaniei* — reeși preste așteptarea noastră și a celor neadaptați în secretele din capitala țării”³⁷. Tot pe atunci cîțiva intelectuali și funcționari se întrunesc la Sibiu în locuința lui Paul Vasici pentru a evalua pozițiile cîștigate de români în aparatul de stat în perioada care a trecut, pentru a putea aprecia astfel forțele de care dispunem și a direcționa corespunzător mișcarea revendicativă. „În octobre an. 1860 aflîndu-mă în locuința d-lui dr. P. Vasici în Sibiu — consemnează Barițiu în *Epistolele sale anonime* — cu dr. I. Popasu și rep(ausatul) I. Alduleanu, compuserăm un catalog de numele tuturor funcționarilor de stat, sistemisați, cîți se da pe atunci de români și stă în funcțiuni de toate gradele, începînd de la consiliarii cei mari pînă jos la canceliști. Am scos un nr. de 172, zicem una sută șaptezeci și doi funcționari de stat români curați, și ne-am bucu-

³⁴ *Ibidem*, p. 188.

³⁶ K. Marx, F. Engels, *Opere*, 15, ed. rusă, p. 198; G Barițiu, *op. cit.*, III, p. 55—56.

³⁸ V. Cheresteșiu, *op. cit.*, p. 190.

³⁷ *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV, 1871, nr. 87 din 22/10 noiembrie.

rat, văzînd acest progres relativ mare în această ramură a vieții publice, pentru că unde pînă la 1848 abia ai putut afla în tot principatul Transilvaniei vre-o treizeci de funcționari români pronunțați, acum abia în zece ani numărul lor ajunsese a fi preste încincit³⁸. Vasici participă la numeroase întruniri. Corespondența lui cu Barițiu sporește apreciabil și e dominată de probleme politice. Aflîndu-se la sediul guvernului și cunoscînd culisele vieții politice, Vasici îl ține la curent pe reprezentantul curentului radical din mișcarea națională românească cu toate mișcările politice, îi oferă informații aflate în cercurile guvernului, de la Viena sau din apropierea lui Andrei Șaguna. Atitudinea sa politică, acum și în întreaga perioadă a regimului liberal, principiile pe care se întemeiază aceasta, sînt asemănătoare celor profesate de George Barițiu: „subscriu toate principiile d-tale și te rog ca pe un bărbat care ai meritat încrederea națiunii, să nu pregeți a lucra mai departe pentru dînsa...”, îi scrie Vasici acestuia în 20 decembrie 1860³⁹.

În acele momente de mare însemnătate, cînd situația reclama Unirea și concentrarea forțelor politice pentru succesul luptei naționale, Vasici îl sîtăuiește în scrisoarea din 16 decembrie 1860 pe Barițiu, și prin el pe Iacob Mureșanu, redactorul Gazetei Transilvaniei, să nu mai publice articole cu caracter confesional: „Faceți bine, în interesul național și nu mai primiți astfel de articoli. Rog și pe fratele Iacob să grijiască ca să nu ne mai desbinăm acum, cînd trebuie să lucrăm cu puteri noite⁴⁰, „Eu dară vă mai rog odată să nu atingeți coarda religiei întru nimica, noi sîntem români și ca aceștia să ne înțelegem frățește, iară nu popește”, scria el în scrisoare din 20 decembrie 1860⁴¹.

În decembrie Paul Vasici, înțelegîndu-se cu prefectul Dimitrie Moldovan din Orăștie, se străduiește să-l „miște” pe mitropolitul Alexandru Sterca Suluțiu — după reîntoarcerea sa de la Viena, unde a condus o deputație română — direct la Sibiu, pentru a se pune capăt neînțelegerilor dintre acesta și episcopul Șaguna⁴². Acțiunea reușește și la 30 decembrie 1860, Vasici care contribuise esențial la această acțiune, iese în întîmpinarea mitropolitului Suluțiu⁴³, împreună cu Ilie Măcelariu și Iacob Bologa. Au urmat mai multe întruniri, la care a participat și Vasici, căzîndu-se de acord ca cei doi ierarhi, considerați încă conducători politici ai națiunii, să „mijlocească la guvern deschiderea unei conferințe naționale⁴⁴. „Mă bucur din inimă că mai ajunsei să văd și aceasta”, îi scrie Vasici lui Barițiu într-un moment de reală satisfacție, insistînd totodată ca amicul său să participe la viitoarea întrunire politică a românilor.

³⁸ *Ibidem*, nr. 84 din 11 noiembrie/30 octombrie. Relatarea diferă la G. Barițiu, *op. cit.*, III, p. 60.

³⁹ Bibl. Academiei R.S.R., *ms. rom.*, 1003, f. 59.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 57^{r+v}.

⁴¹ *Ibidem*, f. 58.

⁴² *Ibidem*, f. 62^v—63. G. Barițiu, *op. cit.*, III, p. 66.

⁴³ *Ibidem*, f. 64—66.

⁴⁴ G. Barițiu, *op. cit.*, p. 67—68.

Conferința națională a avut loc la Sibiu între 1/13 ianuarie — 4/16 ianuarie 1861. Reprezentanții românilor au hotărât să sprijine tendințele liberale enunțate în diploma din octombrie 1860 și în patentă din februarie 1861: Totodată și-au reafirmat revendicările cu privire la „recunoașterea drepturilor naționale ale națiunii române în raport cu numerozitatea poporului”⁴⁵. Paul Vasici care a participat la conferință, a fost ales, alături de I. Alduleanu, I. Bologa, I. Măcelariu, G. Barițiu, I. Rațiu, D. Moldovan, I. Hodoș etc. între cei 18 membri ai comisiei permanente, condusă de Șuluțiu și Șaguna, cărora le-a fost „concrezută cauza națională și confesională română”⁴⁶. De acum încolo, Vasici consideră participarea la viața politică și ca o datorie ce-i revenea în virtutea calității sale de membru al acestui comisii (comitet).

În primăvara anului 1861 Vasici acționează pentru numirea românilor în posturi administrativ-politice, de exemplu pe teritoriul Universității săsești. Totodată îl informează pe Barițiu cu regularitate despre schimbările, numirile sau demiterile de funcționari români, pentru ca acesta să manifeste o atitudine corespunzătoare în *Gazeta Transilvaniei*. Poartă discuții cu I. Bologa, I. Măcelariu, cu comitele sașilor, abordează rapoartele românilor cu sașii transilvăneni.

În martie 1861, preia redacția *Telegrafului* român din Sibiu — îndeplinind funcția de redactor interimar pînă în decembrie 1862⁴⁷. În paginile *Telegrafului* scrie și găzduiește articole în care revendică drepturile naționalității române, susține necesitatea unui congres național, în care să fie formulate dorințele românilor, și a unei diete; militează pentru libertăți reale, pentru egala îndreptățire, pentru restaurarea autonomiei bisericii ortodoxe, pretinde activitatea neprecupețită pentru apărarea intereselor națiunii, „pentru cauza sfîntă”. Relativa stagnare a vieții politice în a doua jumătate a anului 1862 îl neliniștește pe Vasici, care sesizează în schimb inițiativele sașilor. „Noi stăm cu totul. Comitetul permanent e paralizat, nu are indivizi, nu se ocupă cu nimica; cum e mai rău. Niște întîmplări amarință iarăși dezghidarea între noi; și apoi atunci mai bine să murim cu toți. Te aștept cu nerăbdare”, îi scrie în 21/9 iunie 1862 lui Barițiu⁴⁸. Deși se dovedește un adversar neînpăcat al oamenilor politici servili, acceptă uneori, din motive tactice, acte de curtoazie față de împărat⁴⁹.

La sfîrșitul anului 1862 se intensifică acțiunile pentru a obține aprobarea necesară convocării unui congres național. Profitînd de prezența lui Barițiu în 4—5 noiembrie 1862 la Sibiu, în ziua de 5 noiembrie seara Paul Vasici, împreună cu Vasile Ladislau Pop, Iacob Bologa și alții, se întrunesc cu Barițiu și au loc discuții politice. „Conversațiunea noastră

⁴⁵ V. Chereșteșiu, *op. cit.*, p. 190.

⁴⁶ *Protocolul ședințelor conferinței naționale românești ținute din 1/13 pînă în 4/16 ianuarie 1861 la Sibiu, Brașov, 1861, p. 31, 23.*

⁴⁷ *Bibl. Academiei R.S.R., ms. rom., 1003, f. 108.*

⁴⁸ *Ibid.*, f. 92^v.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 100.

curînd se concentrează *pe lingă cauza națiunii și a patriei noastre*, iară ca cestiune specială fu pertractată și cestiunea recunoașterii celor două acte de stat și mergerea la senatul imperial”, relatează Barițiu în *Reminiscente* și revelațiuni dintre anii 1862—5⁵⁰. Se pare că părerile au fost împărțite, Barițiu avînd temeuri serioase de a nu se încrede în promisiunile împărațesți și nu s-a luat atunci nici o hotărîre.

Congresul național a avut loc la Sibiu în zilele de 7/19—11/23 aprilie 1863. Vasici, nu știm deocamdată din ce motiv, n-a participat la lucrările congresului, poate din cauza conflictului acut cu Andrei Șaguna. Ia însă parte activă la pregătirile legate de deschiderea dietei de la Sibiu. „Eu și D. Dunca provocarăm pe excelența sa să ne adune în comitet, — îi scrie în 2/14 mai 1863 lui Barițiu — ca să ne consultăm ce ar fi de făcut ca și noi să scoatem o majoritate. . . Mie îmi spuse că comitetul e o himeră și cine ascultă de el? Eu reflectai că așa s-a numit și mai nainte, și la adunare s-au cerut totuși lucrările lui și, fiindcă regimul nu l-a dezavut, ar trebui să-l susținem pînă se va decide altfel”⁵¹. În aceeași lună Vasici și alți fruntași se întrunesc și discută modalitățile prin care pot fi aleși cît mai mulți deputați români în dietă: „ne-am adunat alaltăieri — îl informează din Cluj în 30/18 mai 1863 pe Barițiu — și ne-am sfătuit ca să se scrie în părțile unde nu au candidați calificați, ca să arate încoace pe cine ar dori. Pe mine mă candidează la Morlaca, adică în cercul de alegere a Huicidinului”⁵².

Paul Vasici, după ce inițial a candidat în comitatul Clujului, a participat la lucrările dietei de la Sibiu din anii 1863—1864 în calitate de deputat „regalist”. Această dietă memorabilă, după cum este cunoscut, a votat legea pentru egala îndreptățire a poporului român și a confesiunilor sale cu celelalte naționalități și religii ale Transilvaniei⁵³. Vasici a participat activ la lucrările dietei, fiind ales în mai multe comisii, în „comisiunea regnicolară de legitimațiune sau examinarea alegerilor”⁵⁴, în „comisiunea pentru limbă”⁵⁵, în comisiunea „pentru dezbaterea bugetului de desărcinarea pămîntului pe anul 1865”⁵⁶ etc. În cadrul dietei a cerut guvernului să sprijine dezvoltarea învățămîntului românesc, să înființeze școli reale în care „limba înfățămintului pretutindenea. . . să se îndrepta după cerințele populațiunii”, a pretins introducerea limbii române la gimnaziul din Sibiu și la Academia de drept din Cluj (la această instituție statul trebuia să se îngrijească ca un anumit număr de profesori să fie români și obiectele să se predea în limba română).

Incapabile să mențină unitatea imperiului, amenințat de nemulțumirea maselor populare și implicat în complicații externe, clasele dominante

⁵⁰ *Gazeta Transilvaniei*, XXXV, 1872, nr. 59 din 10 august/29 iulie.

⁵¹ Bibl. Academiei R.S.R., ms. rom., 1003, f. 122—123.

⁵² *Ibidem*, f. 124^v.

⁵³ Cf. V. Moldovan, *Dieta Ardealului din 1863—1864*, Cluj 1932.

⁵⁴ *Gazeta Transilvaniei*, XXVI, 1863, nr. 56, p. 221.

⁵⁵ *Ibidem*, nr. 77—8, p. 305.

⁵⁶ *Ibidem*, XXVII, 1864, nr. 103, p. 412.

din Austria au adoptat soluția înțelegerii cu moșierimea și burghezia maghiară, deschizând calea încheierii pactului dualist. Cea dintâi consecință a negocierilor a fost desființarea autonomiei Principatului Transilvaniei. Hotărârile istoricei diete de la Sibiu din anii 1863—1864 au fost anulate și s-a convocat o nouă dietă la Cluj pe data de 19 noiembrie 1865 — alegerile urmînd să se desfășoare pe baza legii anacronice din 1791 — avînd „ca obiectiv exclusiv și unic al dezbaterii — revizuirea articolului de lege I din anul 1848, despre uniunea Ungariei și a Transilvaniei”⁵⁷, ceea ce a provocat o adîncă nemulțumire în rîndurile românilor transilvăneni. La 21 septembrie 1865 au avut loc la Blaj consultări „în care se recunosc neapărata necesitate de ținerea unui congres național”⁵⁸. Ca urmare la 22 septembrie 1865 Al. Sterca Suluțiu s-a adresa mitropolitului ortodox, A. Șaguna, cu scopul de a se stabili o atitudine comună față de dietă și pentru a-i cere consimțămîntul la convocarea unei conferințe naționale. Dar Șaguna s-a situat pe o poziție negativă, de refuz, răspunsul său cuprinzînd celebrele cuvinte „Flere possem, sed juvare non”⁵⁹.

Paul Vasici susținător consecvent al autonomiei Transilvaniei, s-a arătat profund nemulțumit de cursul evenimentelor și a condamnat atitudinea mitropolitului de la Sibiu. La Cluj, unde se mutase odată cu guberniul, are dese întîlniri și discuții continuate prin corespondență, cu celălalt reprezentant al orientării radicale din mișcare politică a românilor, dr. Ioan Rațiu, Vasici se postează pe poziția rezistenței pasive, adoptată de Barițiu și Rațiu. „La scrisoarea din 17 am onoare a-ți răspunde că o am comunicat cu cei ce cugetam a fi de asemenea părere. Greutate am simțit cu atît mai puțînă, cu cît programa d-tale este și programa noastră”, îi scrie în 21 noiembrie Vasici lui Barițiu⁶⁰.

În zilele premergătoare deschiderii dietei, Vasici participă la întîlnirile de la Cluj, în care se ia în dezbateri problema prezentării sau neprezentării deputaților români la dietă. Conducătorii români — din rîndul cărora lipsea Barițiu — au hotărît în cele din urmă să intre în dietă, I. Rațiu fiind însărcinat cu alcătuirea unui program și a adresei pe care urmau să o prezinte în comun. Împreună cu alți 27 de deputați români, Paul Vasici a semnat adresa, din 9 decembrie, prin care refuză să recunoască dreptul dietei de la Cluj, convocată „în trăsăturile ei generale pe baza art. XI din anul 1791, prin urmare pe baza unei instituții care, fiind întemeiată pe sistemul politico-națională numai de trei națiuni, nu recunoaște pe națiunea română de factor politic al țării”, de a hotărî despre uniunea Transilvaniei⁶¹.

În anul 1866 Vasici întreține strînse legături cu Barițiu și Rațiu, și împreună cu Iacob Bologa semnează corespondențe politice în *Gazeta*

⁵⁷ T. V. Păcățian, *Cartea de aur*, III, Sibiu, 1905, p. 770.

⁵⁸ *Gazeta Transilvaniei*, XXVIII, 1865, nr. 77, p. 310—311.

⁵⁹ T. V. Păcățian, *op. cit.*, p. 776—781.

⁶⁰ Bibl. Academiei R.S.R., *ms. rom.*, 1003, f. 158.

⁶¹ *Ibidem*, *ms. rom.*, 975, f. 143—144; *Gazeta Transilvaniei*, XXVIII, 1865, nr. 95, p. 387—388.

Transilvaniei. Acum publică Vasici articolul „Cum se ține la noi articolul de lege din 1863”, atacînd atitudinea politică a lui A. Șaguna, care se adresa guvernului, în calitate de mitropolit al bisericii ortodoxe din Transilvania și Ungaria, în limba maghiară, contravenind legii votate de dieta de la Sibiu. Astfel, subliniază Vasici, al „comite un păcat neiertat asupra națiunii și bisiricii”, „astfel ni se vînd interesele noastre naționale și bisericesti...”⁶².

Deși împăratul trăda fățiș, conducătorii români, G. Barițiu, I. Rațiu etc. și asemenea lor Paul Vasici, continuă să persiste pe calea legalismului, atît de înfructuoasă. În toamna anului 1866 aripa radicală a mișcării naționale pregătește o nouă acțiune de informare a împăratului asupra dorințelor legitime ale națiunii române. O delegație formată din G. Barițiu și I. Rațiu, urma să se deplaseze la Viena pentru a înainta Memoriul însoțit de 1493 de semnături și 37 de plenipotențe. Memoriul cerea menținerea individualității istorice a Marelui Principat Transilvania, redeschiderea dietei transilvane. Dieta urma să fie convocată pe baze democratice, potrivit legii electorale votate în anul 1864 la Sibiu. Memoriul mai revendica reprezentarea justă a românilor în administrația provincială, reglementarea justiției, revizuirea și completarea patentei urbariale din 1854 etc. Memoriul a fost prezentat împăratului de I. Rațiu — G. Barițiu fiind bolnav — în 31 decembrie 1866. Acesta s-a limitat să afirme „contez pe credința d-tale și în viitor, iar dorințele și cererile românilor le voi considera”. Memoriul a rămas fără nici o urmare⁶³. Vasici a urmărit și sprijinit — declarîndu-și adeziunea deplină — întreaga acțiune din decembrie 1866, deși era conștient că Memoriul va rămîne fără urmări.

Înfrîntă în războiul cu Prusia, Austria a intensificat tratativele pentru încheierea pactului dualist. Ca urmare în anul 1867 alipirea Transilvaniei la Ungaria era un fapt împlinit. Prin rescriptele din 20 iunie 1867, Francisc Iosif a sancționat uniunea și a anulat legile votate în anii 1863—1864. „Prin manifestul care a ieșit — îi scrie Vasici în 22 iunie 1867 lui Barițiu — și avem știre despre el din telegrame — se desființează tot ce s-a făcut de la 1848 înapoi, prin urmare și anghia noastră”⁶⁴. Mai speră în succesul unui congres național. Evenimentele însă îl deprimă. Vasici își dă acum seama că petițiile către împărat nu aveau nici-o eficacitate. Îl atacă violent pe Andrei Șaguna pentru inconsecvența sa politică, pentru neluarea în seamă a intereselor națiunii⁶⁵. Pensionat, la sfîrșitul lunii aprilie 1869 părăsește Transilvania reîntorcîndu-se la Timișoara. Cu aceasta lua sfîrșit rolul lui Paul Vasici în mișcarea politico-națională a românilor transilvăneni.

⁶² *Ibidem*, f. 177—178; *Gazeta Transilvaniei*, XXIX, 1866, nr. 75, p. 298—299.

⁶³ Cf. *Majestätsgesuch des Georg Barițiu und Dr. Johannis Rațiu als Bevollmächtigte von 1493 Bewohnern aus dem Grossfürstenthum Siebenbürgen*, Wien, 1867; S. Retegan, *Lupta națională a burgheziei române din Transilvania în anii negocierii pactului dualist*, în *Studii și articole de istorie*, XIII, 1969, p. 35—38.

⁶⁴ *Bibl. Academiei R.S.R.*, Potretul unui bărbatameleon, *ms. rom.*, 1003, f. 197.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 228—234.

Paul Vasici a participat sau a fost implicat în cele mai de seamă momente ale activității politice a burgheziei române în anii regimului liberal. A luat parte activă la Conferința națională din ianuarie 1861 de la Sibiu, la dieta din 1863—1864 de la Sibiu, și a participat și la dieta din noiembrie 1865 de la Cluj, situându-se de partea aripii radicale reprezentată de G. Barițiu și I. Rațiu. Funcționarul de stat nu a reușit însă să se desprindă de calea legalismului, a petițiilor și memoriilor către împărat și a înțeles insuficiența acestui drum abia în anii încheierii pactului dualist. Aflat în cercurile guvernului, la Sibiu și apoi la Cluj, Vasici a ținut un contact permanent cu conducătorii politici români, cu G. Barițiu, cu I. Rațiu, I. Bologa, I. Măcelariu etc. oferind informații prețioase pentru orientarea conduitei politice. Prin toate acestea el poate fi considerat ca unul dintre luptătorii cei mai sinceri, activi, pentru drepturile românilor, pentru autonomia Transilvaniei, ca un reprezentant al intereselor politice ale burgheziei progresiste și ale maselor populare.

GRIGORE PLOEȘTEANU

AUS DEM KAMPF PAUL VASICI FÜR DIE RECHTE DER BANATER
UND SIEBENBÜRGER RUMÄNEN

(Zusammenfassung)

Der Verfasser weist im Studium auf eine weniger bekannte Seite der Tätigkeit des Arztes und Vertreters der Aufklärung Paul Vasici hin, und zwar, auf seine politische Tätigkeit, welche ihn in den Vordergrund der Gestalten von Kämpfern für die national-politischen Rechte der Rumänen aus Sieberbürgen und aus dem Banat, stellt.

Durch seine allgemeine Tätigkeit, sowie auch durch die reiche journalistische, fortschrittliche und demokratische Tätigkeit hat Paul Vasici in der rumänischen bürgerlichen Bewegung aus den Jahren des liberalen Regimes eine bedeutende Rolle gespielt.

Dank seiner politischen Tätigkeit aus dieser Zeitspanne, kann Paul Vasici als einer der aufrichtigsten und wirksamsten Kämpfern für die Rechte der Rumänen und für die Autonomie der politischen Interessen der fortschrittlichen Bourgeoisie und der Volksmassen betrachtet werden.